

MỘT SỐ BIỆN PHÁP NHẪM NÂNG CAO HIỆU QUẢ TRONG GIỜ HỌC HÁT CHO HỌC SINH LỚP 6, LỚP 7 TRƯỜNG THCS LỘC NINH

GVHD: ThS. Phạm Thị Diệu Vinh

*SVTH: Trần Kiến Trúc
Nguyễn Thị Minh Hằng
Phạm Thanh Huyền
CĐSP Âm nhạc, Khóa 51*

Tóm tắt: Hiện nay chương trình giáo dục âm nhạc ở trường trung học cơ sở được xây dựng đa dạng và phong phú với các phân môn: Học hát, nhạc lý - Tập đọc nhạc, âm nhạc thường thức, trong đó học hát được coi là phân môn trọng tâm. Theo thiết kế chương trình, số lượng các bài hát ngày càng được tăng lên với những bài hát có tính chất nhịp điệu rõ ràng như hành khúc, vũ khúc, trữ tình... nhằm chú trọng đến tính phù hợp với đặc điểm tâm lý lứa tuổi, tăng tính hấp dẫn và đáp ứng nhu cầu ca hát của học sinh trong trường THCS. Để giúp học sinh hát tốt các bài hát đồng thời gợi cho các em nhiều điều thú vị, hiểu được nội dung, giá trị chân thực, cái hay cái đẹp của mỗi bài hát người giáo viên cần có những phương pháp linh động trong giảng dạy cho phù hợp với đặc thù của bộ môn.

1. MỞ ĐẦU

Ca hát là một hoạt động có vị trí quan trọng trong đời sống tinh thần của mỗi con người nói chung và trẻ em nói riêng. Hình tượng, nội dung bài hát tác động rất nhiều đến cảm xúc, giúp cho việc phát triển trí tuệ, thẩm mỹ, trí tưởng tượng cao của các em. Thông qua những bài hát, các em có thể cảm nhận được hình tượng, những khái niệm sâu sắc về cuộc sống, về thiên nhiên con người và tất cả các mối quan hệ xã hội.

Hoạt động ca hát diễn ra trong trường THCS đều hướng tới mục đích: phát hiện và bồi dưỡng những học sinh có năng khiếu nổi trội, các em chính là nhân tố quan trọng của phong trào văn hoá văn nghệ, cho đất nước những nghệ sĩ tài năng trong tương lai, những giáo viên dạy âm nhạc giỏi chuyên môn nghiệp vụ.

Trong quá trình thực tập tại trường Trung học cơ sở Lộc Ninh, chúng tôi được tiếp cận với chương trình dạy hát cho khối học sinh lớp 6 và lớp 7. Mặc dù thiết kế chương trình dạy hát đã được xây dựng đa dạng, phong phú nhưng chúng tôi nhận thấy giờ dạy học hát chưa sáng tạo để khơi dậy sự hứng thú và tính hấp dẫn lôi cuốn đối với học sinh. Tiết học được giáo viên thực hiện với sự tập trung chủ yếu là cho các em học thuộc giai điệu, lời ca, nội dung và nghệ thuật của bài hát bằng cách giáo viên hát mẫu nhiều lần, học sinh chú ý lắng nghe sau đó thực hiện theo. Như vậy để một giờ học hát đạt hiệu quả cao, người giáo viên cần có những phương pháp nghệ thuật giảng dạy sao cho phù hợp với đặc thù của bộ môn âm nhạc. Từ thực tiễn đó, chúng tôi chọn

đề tài "**Một số biện pháp nhằm nâng cao hiệu quả trong giờ học hát cho học sinh lớp 6, 7 tại trường THCS Lộc Ninh**"

2. NỘI DUNG

Nhiệm vụ dạy học hát ở trường THCS là giáo dục và bồi dưỡng khả năng ca hát cơ bản cho học sinh, giúp các em hiểu được nguồn gốc xuất xứ của mỗi bài hát và nắm bắt cảm nhận được tình cảm, cảm xúc để thể hiện tốt hơn.

Yêu cầu của việc dạy học hát đó là: giáo viên nắm rõ nội dung cần truyền đạt vì việc dạy phân môn hát ở trường THCS nhằm giúp cho các em thêm yêu ca hát, tự tin khi hát trước bạn bè và trước toàn trường trong mỗi hội diễn văn nghệ. Để thực hiện được điều đó, giáo viên dạy cho học sinh hát đúng ca độ, trường độ, đúng nhịp điệu và tiết tấu. Dạy cho các em biết cách trình bày, thể hiện đúng nội dung và tính chất của bài hát bằng những kỹ năng ca hát nhất định.

Quá trình tìm hiểu thực tiễn dạy học hát cho học sinh lớp 6-7 ở trường THCS Lộc Ninh chúng tôi nhận thấy tình hình dạy học hát còn có một số vấn đề cần được quan tâm hơn. Khi hát mẫu, giáo viên không nên dừng lại ở mức hát đúng ca độ, trường độ mà cần chú trọng hơn nữa đến việc thể hiện nổi bật được tính chất âm nhạc, sắc thái tình cảm của bài hát. Đôi khi giáo viên chưa phân phối hài hòa các hoạt động âm nhạc nên thời gian để ôn luyện bài hát bằng những vận động minh họa phù hợp với nội dung lời ca chưa tốt.

Để có thể giúp các em học sinh cảm nhận và thể hiện được nội dung, tình cảm bằng những cảm xúc trước giai điệu đẹp cùng tiết tấu phong phú, lời ca trong sáng, hồn nhiên với tất cả niềm say mê hứng khởi và yêu thích của mình, chúng tôi xin đưa ra một số biện pháp như sau.

**Luyện tập tư thế hát*

Tư thế đứng khi hát tạo cho việc hít thở thoải mái đồng thời phát âm nhà chữ dễ dàng. Luyện tập tư thế khi hát không đòi hỏi điều gì đặc biệt nhưng giáo viên cần lưu ý kiểm tra thường xuyên để sửa chữa, uốn nắn những sai sót về tư thế trong khi các em tập hát. Miệng cần phải mở tròn nhưng không quá to, hàm dưới để tự do, môi linh hoạt co dãn mềm mại.. Tập tư thế hát đúng giúp cho việc hô hấp thuận lợi và hô hấp (hít thở) là một việc rất quan trọng trong quá trình ca hát.

** Luyện tập hơi thở*

Việc lấy hơi không chỉ nhằm cung cấp dưỡng khí cho cơ thể cũng như cung cấp làn hơi cho việc phát thanh mà còn góp phần thể hiện ý nghĩa, nội dung, tính chất của bài hát. Vì thế mà học sinh phải biết lấy hơi đúng cách, đúng lúc. Giáo viên phải hướng dẫn, giải thích cho các em biết để thực hiện. Khi hát, nếu bị thiếu hụt hơi sẽ làm cho tiếng hát bị ngắt không đúng chỗ. Giáo viên phải biết cách điều khiển, chỉ huy để học sinh biết lấy hơi vào đầu các câu hát.

Cần cho học sinh luyện tập lấy hơi thường xuyên theo bài tập:

+ Khi lấy hơi khẩu hình hé mở để lấy hơi bằng mũi.

+ Lấy hơi sâu đồng thời nén hơi trong giây lát rồi thở ra từ từ bằng miệng đều chế làn hơi sao cho đều.

Tập lấy hơi để hát những câu hát ngắn, điều tiết hơi để hát những câu hát dài là một quá trình tập luyện, cần phải có sự khéo léo và biết cách xử lý đúng lúc, đúng chỗ.

** Hát đồng đều*

Trong trường THCS, hát tập thể giữ vai trò chủ yếu, là hình thức được sử dụng nhiều nhất. Chính vì thế, khi cả lớp cùng hát từng học sinh phải hòa giọng của bản thân vào giọng chung của tập thể. Không thể để cho cả lớp hát nhưng có 1, 2 giọng vượt ra ngoài sẽ bị lạc lõng, làm ảnh hưởng tới sự hòa hợp âm thanh chung. Dạy cho các em có kỹ năng hát đồng đều và hòa giọng, có thể vận dụng một số biện pháp như sau:

- Thu hút sự chú ý của toàn thể học sinh
- Dẫn vào câu hát đầu tiên bằng một động tác chỉ huy hay nghe dạo nhạc hoặc nghe giáo viên hát một câu ngắn rồi theo hiệu lệnh đếm để bắt vào bài hát
- Theo động tác chỉ huy của giáo viên, học sinh có thể hát nhanh, chậm, to, nhỏ, nhấn, nẩy hoặc hát liền hơi
- Học sinh hát chính xác sẽ là cơ sở để hát đồng đều nhưng để cả cả một tập thể diễn cảm theo bài hát không thể thiếu những động tác chỉ huy cần thiết.
- Giúp học sinh cách phát âm, nhả chữ đúng cũng làm cho giọng hát của các em đồng đều hòa hợp.

** Phát âm, nhả chữ, hát rõ lời*

Nhả chữ là sự cấu tạo chính xác về phương diện phát âm của từ, khi hát tập thể cũng như hát cá nhân rất cần quan tâm đến vấn đề này. Bài hát là sự kết hợp chặt chẽ giữa giai điệu và lời ca nếu không phát âm chính xác sẽ rất khó mang lại cảm thụ nghệ thuật đầy đủ cho người nghe. Trong ca hát, trạng thái thoải mái của thanh đới có ảnh hưởng quan trọng đến tiếng hát. Tất cả sự can thiệp dù là nhỏ nhất vào chức năng của thanh đới dễ gây cho nó sự mệt mỏi và đôi khi nó có thể gây bệnh. Khi hát tập thể nếu có sự cường điệu trong phát âm (như hát thật to, hát như hét) sẽ gây ra hiện tượng lạc giọng.

Hát rõ lời góp phần truyền cảm và thông tin chính xác nội dung lời ca của bài hát. Những nguyên tắc phát âm lời ca trong ca khúc Việt Nam liên quan chặt chẽ đến sự vận động của 6 thanh điệu (thanh không dấu, sắc, huyền, hỏi, ngã, nặng) trong ngữ âm tiếng Việt.

Phải tập cho học sinh hát rõ lời nhưng vẫn phải giữ được sự mềm mại, độ vang của âm thanh trong khi hát.

Trong quá trình học hát, học sinh được rèn luyện các kỹ năng ca hát, sự tích lũy tăng dần theo thời gian để tiến tới hình thành thói quen. Khi đó, việc học hát đối với các em sẽ hoàn toàn hứng thú và dễ dàng. Chính những bài hát với nhiều phong cách, tính chất khác nhau sẽ là phương tiện cơ bản để việc rèn luyện các kỹ năng ca hát từ đơn giản tới phức tạp.

** Đa dạng hóa các hình thức tổ chức lớp học.*

Đối với âm nhạc là một bộ môn nghệ thuật nên sự đa dạng hóa các hình thức tổ chức lớp học là một yếu tố quyết định đến hiệu quả của công việc dạy và học. Các hình thức tổ chức lớp học phong phú sẽ làm cho các tiết học trở nên sinh động và hấp dẫn hơn, tạo điều kiện cho học sinh được tham gia các hoạt động biểu diễn, sáng tạo nghệ thuật trong các tiết học, đáp ứng mong muốn được tham gia vào các hoạt động tập thể của học sinh. Chỉ khi được trực tiếp tham gia biểu diễn, tham gia ca hát tập thể một cách thường xuyên thì khả năng cảm thụ âm nhạc của các em mới ngày càng sâu sắc, thể hiện bài hát tốt, các em sẽ tự tin về bản thân mình hơn.

+ Các hình thức cá nhân:

Hình thức 1: Giáo viên gọi theo tinh thần xung phong:

Trong hình thức này, giáo viên đệm đàn cho học sinh hát. Trước khi gọi học sinh, giáo viên cần đưa ra những tiêu chí rõ ràng về cách thể hiện bài hát nhằm giúp cho học sinh có cơ sở để phát huy sự sáng tạo, năng động và tự tin của mình. Một số tiêu chí giáo viên đưa ra là:

- Hát chính xác cao độ, trường độ.
- Hát có cảm xúc.
- Thể hiện được cảm xúc khi biểu diễn bằng những động tác minh họa.

Hình thức 2: Giáo viên chỉ định

Ở hình thức này giáo viên cùng đệm đàn và cả lớp vỗ tay theo nhịp bài hát khi học sinh được chỉ định hát.

Trong hình thức này ngoài việc thực hiện tốt những yêu cầu chung đối với tất cả học sinh như trên, thì giáo viên trên cơ sở nắm vững khả năng của từng học sinh có thể đưa ra những yêu cầu riêng nhưng phù hợp với các em. Sau khi học sinh trình bày xong, giáo viên nhận xét và cho điểm.

Đối với những học sinh hạn chế về khả năng ca hát, có tính nhút nhát, rụt rè, thì giáo viên cần động viên, khích lệ và đôi lúc có thể cho điểm cao hơn khả năng thực tế của các em. Như vậy sẽ giúp các em không bị mặc cảm và tự tin hơn từ đó có thể phát triển hơn khả năng ca hát của mình.

+ Các hình thức tập thể:

Với hình thức này học sinh được hòa mình vào các hoạt động chung của nhóm, tổ và lớp, cùng cộng hưởng với nhau để hoàn thành tốt yêu cầu mà giáo viên đặt ra. Hình thức này còn giúp học sinh rèn luyện tai nghe và trí nhớ âm nhạc, tạo điều kiện cho tất cả các em đều được tham gia vào các hoạt động trong tiết học và giúp nâng cao khả năng cảm thụ âm nhạc.

Hình thức 1: Hát vocal theo giai điệu hoặc vỗ tay theo tiết tấu.

Cách thực hiện: Giáo viên chia lớp ra làm 2 nhóm:

- Một nhóm vocal giai điệu bài hát, một dãy hát lời ca, sau đó đổi ngược lại.
- Một nhóm hát lời ca, một dãy vỗ tay theo nhịp hoặc theo tiết tấu bài hát.

Đôi mới hình thức này học sinh có thể sẽ lẫn lộn khi hát lời ca và vocal giai điệu vì vậy mà giáo viên cần hướng dẫn các em tỉ mỉ và bắt nhịp vào đồng đều để học sinh thực hiện tốt bài của mình.

Hình thức 2: Hát bè, hát đuổi.

- Nhóm 1 hát bè giai điệu, nhóm 2 hát bè hòa âm. Khi hát lại lần 2 thì đổi vị trí giữa hai nhóm: Bè hòa âm do nhóm 1 đảm nhiệm, còn bè giai điệu do nhóm 2 hát.

Hình thức 3: Học sinh tự chọn nhóm để lên biểu diễn và cho điểm theo nhóm.

Giáo viên để học sinh tự phân công những thành viên trong nhóm hát bè, làm các động tác minh họa.

Sau khi mỗi nhóm biểu diễn xong, giáo viên phải nhận xét, rút kinh nghiệm trước lớp và cho điểm. Hình thức này sẽ thúc đẩy tinh thần thi đua, tạo điều kiện cho các em thể hiện sự sáng tạo của mình, hình thành ý thức tập thể và tự hoạt động biểu diễn, tự sáng tạo của mình, các em sẽ cảm thụ bài hát một cách sâu sắc hơn.

** Kết hợp với vận động theo nhạc .*

Sự vận động của cơ thể là nhún nhảy hoặc múa tùy theo tính chất của từng bài hát để tìm ra những động tác minh họa cho phù hợp. Vừa hát vừa nhún nhảy vừa múa học sinh sẽ thích thú, vui tươi tạo cho các em cảm giác thoải mái khi cảm thụ âm nhạc. Vận động cơ thể không chỉ đơn thuần là các động tác minh họa cho tất cả lời ca mà đặc biệt chú trọng thể hiện tính chất, nhịp điệu của âm nhạc, ý nghĩa và nội dung khái quát của bài hát vì vậy giáo viên cần phải biết và vận dụng linh hoạt các động tác phụ họa vào bài hát một cách sinh động và sáng tạo.

Để có thể biên soạn động tác cho một bài hát, giáo viên tìm hiểu về thể loại, tính chất của bài hát. Âm nhạc có nhiều thể loại và tính chất tinh tế khác nhau song tựu chung lại có ba loại tính chất nhịp điệu chính:

- Vui hoạt, rộn ràng, sôi nổi.
- Trữ tình, êm dịu, nhẹ nhàng.
- Hành khúc: khỏe khoắn, dứt khoát.

Bài hát trữ tình: có giai điệu mềm mại, uyển chuyển, ít có bước nhảy, nhiều khi có luyến láy (một từ ứng với một nhóm âm thanh). Nội dung thường đề cập đến tình cảm, cảm xúc trước vẻ đẹp của thiên nhiên, của con người trong lao động...

Bài hát vui hoạt, sôi nổi, rộn ràng: sinh hoạt, vui chơi, lao động là những ca khúc có nội dung và giai điệu vui tươi, nhịp điệu phù hợp với các động tác lao động như chèo thuyền, kéo chài, leo núi, dệt vải.

** Hoạt động giao lưu văn hóa văn nghệ trong nhà trường:*

Đây là cơ hội để cho học sinh thể hiện những kiến thức được trau dồi trong suốt quá trình học. Những động tác múa cơ bản, những trò chơi, cách trình bày bài hát sẽ được các em thể hiện trong chương trình biểu diễn văn hóa văn nghệ, qua đó giúp cho các em cảm thụ âm nhạc một cách sâu sắc.

Hoạt động này diễn ra chủ yếu dưới 2 hình thức:

- Thi văn nghệ giữa các khối và các lớp
- Biểu diễn văn hóa văn nghệ

Hai hình thức trên có thể tiến hành cho học sinh cùng một khối lớp, giữa các khối lớp với nhau trong phạm vi toàn trường.

Nội dung các cuộc thi về âm nhạc hay các cuộc biểu diễn giao lưu văn nghệ trong trường có thể hướng vào các chủ đề, chủ điểm như ca ngợi Đảng, Bác, ca ngợi quê hương... hoặc có thể dựa trên những đợt phát động thi đua chào mừng các ngày lễ lớn trong năm của đoàn thanh niên, đội thiếu niên tiên phong.

+ Các cuộc thi về âm nhạc.

Để thực hiện tốt cuộc thi này thì ban tổ chức gồm giáo viên tổng phụ trách đội và giáo viên Âm nhạc phải có kế hoạch cụ thể thông báo trước về chủ đề nội dung thi cho giáo viên chủ nhiệm và các em học sinh các lớp ở các lớp nắm bắt kịp thời để tập luyện cho cuộc thi.

Giáo viên chủ nhiệm của mỗi lớp tùy vào bài dự thi của mình chọn số lượng học sinh tham gia và nhanh chóng triển khai tập luyện. Giáo viên chủ nhiệm có thể khuyến khích học sinh trong lớp tham gia cùng các bạn trong đội văn nghệ của lớp tập luyện để đóng góp ý kiến, sáng tạo thêm cho bài dự thi làm tăng thêm tính sôi nổi hấp dẫn cho cuộc thi. Trong quá trình chuẩn bị bài dự thi các giáo viên chủ nhiệm, giáo viên Âm nhạc cần hướng dẫn giúp đỡ học sinh để làm sao cho bài dự thi của các em đạt hiệu quả cao nhất

+ Hoạt động biểu diễn văn nghệ.

Bên cạnh các cuộc thi về âm nhạc, nhà trường nên tổ chức cho học sinh biểu diễn văn nghệ vào các dịp như đón đoàn đại biểu đến tham quan, biểu diễn báo cáo sơ kết học kỳ, năm học hay theo các chủ đề hoạt động xã hội...

Thông qua hoạt động này giáo viên và các em học sinh có dịp thưởng thức, đánh giá về thành quả quá trình dạy học hát. Học sinh tham gia biểu diễn cũng sẽ là tấm gương về sự chăm chỉ rèn luyện, chịu khó học hỏi để các em học sinh khác học tập, rút kinh nghiệm cho bản thân.

Đối với hoạt động này, giáo viên âm nhạc nên xây dựng kế hoạch cụ thể và thông qua ý kiến của lãnh đạo nhà trường cũng như phổ biến cụ thể cho các em học sinh được biết. Nhà trường cần duy trì và tiếp tục đẩy mạnh hoạt động văn nghệ gắn liền với các chủ điểm hoạt động của đội thiếu niên, đoàn thanh niên... Cần huy động nhiều hơn nữa sự tham gia đóng góp nhiệt tình của tập thể giáo viên, cán bộ công nhân viên trong nhà trường.

3. KẾT LUẬN

Âm nhạc là môn nghệ thuật có tác động hết sức mạnh mẽ đến tâm tư tình cảm của con người, có vị trí quan trọng trong đời sống xã hội và đời sống tinh thần của học sinh phổ thông cơ sở. Chính vì thế, việc đưa bộ môn âm nhạc vào nhà trường phổ thông là vô cùng đúng đắn và cần thiết. Sự có mặt của bộ môn âm nhạc, đặc biệt là phân môn

học hát ngoài việc giảm bớt sự căng thẳng trong quá trình học tập mà còn tạo ra sân chơi bổ ích, giúp cho các em có thêm kiến thức sống, biết hoà đồng với bạn bè vâng lời thầy cô, cha mẹ. Hy vọng rằng các biện pháp mà chúng tôi đưa ra sẽ góp một phần nào đó trong việc dạy học hát ở trường THCS tốt hơn.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1].Hoàng Long – Hoàng Lê (2007), *Thực hành sư phạm Âm nhạc*, NXB Đại học sư phạm
- [2].Nguyễn Minh Toàn – Nguyễn Hoàng Thông (1996) *Âm nhạc và phương pháp dạy học*, NXB Giáo dục
- [3]. Hoàng Long – Hoàng Lê (2005) *Phương pháp dạy học Âm nhạc*, NXB Đại học sư phạm
- [4].Nguyễn Trung Kiên (1968), *Tìm hiểu và phát triển giọng hát*, NXB Văn hoá quân chúng.
- [5].Vĩnh Long (1976), *Sự tròn vành rõ chữ của tiếng hát dân tộc*, Viện Nghệ thuật Hà nội